

RUSKO

Vztahy mezi EU a Ruskem jsou od roku 2014 napjaté v důsledku ruské protiprávní anexe Krymu, podpory povstaleckých skupin na východní Ukrajině, politiky v okolních státech, dezinformačních kampaní a negativního vnitrostátního vývoje. V důsledku ruského zásahu v Sýrii se napětí dále stupňovalo. Od roku 2014 EU pravidelně obnovuje sankce proti Rusku. EU a Rusko na sobě vzájemně stále úzce závisí a EU uplatňuje přístup tzv. selektivní spolupráce.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

- hlava V Smlouvy o Evropské unii (SEU): „vnější činnost“;
- články 206–207 (obchod) a články 216–219 (mezinárodní dohody) Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU);
- dohoda o partnerství a spolupráci (bilaterální vztahy).

VZTAHY EU-RUSKO

Až do propuknutí krize na Ukrajině budovaly EU a Rusko strategické partnerství, které zahrnovalo mj. otázky týkající se obchodu, ekonomiky, energetiky, změny klimatu, výzkumu, vzdělávání, kultury a bezpečnosti, včetně boje proti terorismu, nešíření jaderných zbraní a řešení konfliktu na Blízkém východě. EU byla neochvějným zastáncem přistoupení Ruska k WTO (završeného v roce 2012). V posledních letech se hlavní třecí plochou mezi EU a Ruskem stala otázka společného sousedství. Nezákonná anexe Krymu Ruskem v březnu 2014 a důkazy o tom, že Rusko podporuje povstalecké bojovníky na východě Ukrajiny, vedly k mezinárodní krizi. EU přehodnotila své dvoustranné vztahy s Ruskem, přerušila pravidelné dvoustranné summity a pozastavila dialog o vízových otázkách a rozhovory o nové dvoustranné dohodě, která by nahradila dohodu o partnerství a spolupráci. EU nyní ve vztahu k Rusku sleduje dvojí přístup, kdy kombinuje postupné sankce a pokusy o diplomatické řešení konfliktu na východě Ukrajiny. Zapojení Ruska do úsilí skupiny zemí E3+3, která v červenci 2015 uzavřela jadernou dohodu s Íránem, vyvolala naději na větší spolupráci na celosvětové úrovni. Intervence Ruska ve válce v Sýrii, jež začala v září 2015, na podporu prezidenta Bašára al-Asada a mocná dezinformační kampaň jak v Rusku samém, tak mimo ně však vyvolala další neshody se Západem.

V prezidentských volbách v roce 2018 získal Vladimir Putin 76.69 % hlasů a byl počtvrté zvolen prezidentem. Stejně jako v dřívějších případech nebyl Evropský parlament ani tentokrát vyzván, aby do Ruska vyslal volební pozorovatelskou misi. Od roku

2012 jsou v Rusku přijímány zákony, které jsou namířeny proti opozici a občanské společnosti. Stovky nevládních organizací byly označeny za „zahraniční agenty“ nebo „nežádoucí organizace“ a orgány zpřísnily dohled nad sdělovacími prostředky a používáním internetu. EU je znepokojena stavem právního státu i mírou korupce. V roce 2017 a 2018 se po celém Rusku odehrály demonstrace proti korupci, které svolal opoziční politik Alexej Navalnyj. Ruské orgány proti nim tvrdě zakročily. Kvůli spornému odsouzení z minulosti zamítly Ústřední volební komise a nejvyšší soud kandidaturu Navalného na prezidenta. Parlamentní volby, které se konaly v září 2016, přinesly výrazné vítězství Putinovy strany Jednotné Rusko, a již tehdy tak potvrdily jeho dominantní postavení v prezidentské funkci.

V roce 2017 se ruská ekonomika zotavila z recese z let 2014–2016 a turbulentního období v bankovním odvětví, kdy těžila z rostoucích výnosů z vývozu ropy a komodit. Výhled je sice příznivý, ale investiční klima v zemi je nejisté a výkon ekonomiky se stále odvíjí od cen ropy a zemního plynu. Ekonomický systém je soustředěn do několika odvětví; chybějí transformační investice, zatímco velké firmy blízké státu dominují trhu. Navzdory sankcím zůstává EU největším obchodním partnerem Ruska a pro EU je Rusko mezi obchodními partnery na čtvrtém místě. Vzájemné obchodní a hospodářské vztahy však narušují četné faktory, jako např. ruské embargo uvalené na některé zemědělské a potravinářské produkty EU, spory v rámci WTO a výrazně omezené možnosti pro společnosti z EU účastnit se v Rusku zadávání veřejných zakázek.

V reakci na protiprávní anexi Krymu a destabilizaci Ukrajiny zavedla EU vůči Rusku postupně od března 2014 omezující opatření. Sankce Unie výrazně rozšířila po sestřelení letu MH17 dne 17. června 2015, k němuž došlo nad územím východní Ukrajiny ovládaném povstalci podporovanými Ruskem. Platnost sankcí se pravidelně aktualizuje a prodlužuje.

Omezující opatření EU vůči Rusku mají mnoho podob. Diplomatická opatření spočívají ve vyloučení Ruska ze skupiny G8, pozastavení procesu přistoupení Ruska k OECD a Mezinárodní energetické agentuře a přerušení pravidelných dvoustranných summitů EU-Rusko.

Hospodářské sankce se zaměřují na výměny s Ruskem v konkrétních hospodářských odvětvích. Pro určité ruské banky a společnosti omezují přístup na primární a sekundární kapitálové trhy EU. Ukládají zákaz vývozu a dovozu na obchod se zbraněmi a zákaz vývozu zboží dvojího užití určeného pro vojenské účely nebo pro vojenské koncové uživatele v Rusku. Omezují také přístup Ruska k některým citlivým technologiím a službám, jež mohou být využity pro těžbu a průzkum ropy. Uplatňují se rovněž určitá omezující opatření v hospodářských vztazích s Krymem a Sevastopolem, včetně zákazu dovozu zboží z tohoto poloostrova, zákazu vývozu některého zboží a technologií, omezení investic a zákazu poskytování služeb cestovního ruchu. Opatření týkající se hospodářské spolupráce pozastavují veškeré nové finanční operace Evropské investiční banky (EIB) a Evropské banky pro obnovu a rozvoj (EBRD) v Rusku.

Na více než 150 osob a 40 subjektů se z důvodu jejich činnosti, kterou narušili územní celistvost, svrchovanost a nezávislost Ukrajiny, vztahují individuální omezující opatření v podobě zmrazení majetku a zákazu cestování. Na seznamu těchto osob figurují

předsedové obou komor ruského Federálního shromáždění (Státní дума a Rada federace), jakož i úřadující předseda ruské delegace ve Výboru pro parlamentní spolupráci EU-Rusko.

Rada pro zahraniční věci formulovala v březnu 2016 pět obecných zásad, kterými se má EU ve vztazích s Ruskem řídit. Jsou jimi: 1. uplatňování minské dohody jako klíčová podmínka pro jakoukoliv podstatnou změnu v postoji EU vůči Rusku; 2. posílené vztahy s východními partnery EU a dalšími sousedy včetně Střední Asie; 3. posilování odolnosti EU (např. energetická bezpečnost, hybridní hrozby nebo strategická komunikace); 4. selektivní spolupráce s Ruskem v záležitostech, které jsou v zájmu EU; 5. potřeba navazování mezilidských kontaktů a podpory ruské občanské společnosti. První z těchto zásad nepřímo svazuje trvání některých sankcí EU s pokrokem v otázce mírového řešení konfliktu na východní Ukrajině.

Za sankce uvalené EU a západními zeměmi (včetně USA, Kanady a Austrálie) podniká Rusko od srpna 2014 odvetné akce – s odkazem na údajné porušování norem bezpečnosti potravin uvalilo protisankce na zemědělské zboží, suroviny a potraviny. Tím se posílila jeho politika nahrazování dovozu v zemědělském odvětví. Rusko rovněž uplatňuje tzv. seznam nežádoucích osob, na který umísťuje občany EU a Spojených států, kteří se kriticky vyjádřili k jeho krokům, a brání jim ve vstupu na ruské území. Týká se to i 18 poslanců EP. Na rozdíl od unijního zákazu cestování však pro osoby na ruském seznamu neexistuje možnost dovolání.

PLATNÉ DOHODY

Právní základ vztahů mezi EU a Ruskem tvoří dohoda o partnerství a spolupráci z června 1994. Tato dohoda byla nejprve uzavřena na deset let a po jejich uplynutí se každý rok automaticky prodlužuje. Dohoda stanovuje hlavní společné cíle a zavádí institucionální rámec bilaterálních styků (včetně pravidelných konzultací na téma lidských práv a setkání prezidentů každých šest měsíců, jež jsou v současnosti pozastavena).

Na summitu v Petrohradě v květnu 2003 EU a Rusko posílily vzájemnou spolupráci vytvořením čtyř „společných prostorů“: hospodářského prostoru; prostoru svobody, bezpečnosti a spravedlnosti; prostoru vnější bezpečnosti; a prostoru výzkumu, vzdělávání a kultury. Na regionální úrovni zřídily v roce 2007 EU a Rusko, společně s Norskem a Islandem, novou politiku Severní dimenze, v níž se zaměřují na přeshraniční spolupráci v oblastech Baltského a Barentsova moře. V červenci 2008 byla zahájena jednání o nové dohodě EU-Rusko, která by zahrnovala „právní závazky“ v oblastech, jako jsou politický dialog, spravedlnost, svoboda, bezpečnost, hospodářská spolupráce, výzkum, vzdělávání, kultura, obchod, investice a energetika. V roce 2010 bylo také zahájeno „partnerství pro modernizaci“. V roce 2011 byla uzavřena jednání o dohodě o zjednodušení vízového režimu. Intervence Ruska na Krymu však vedla k pozastavení všech těchto jednání a procesů. Evropská rada v roce 2014 zmrazila spolupráci s Ruskem (s výjimkou přeshraniční spolupráce a mezilidských kontaktů) i nové financování EU ve prospěch této země prostřednictvím mezinárodních finančních institucí.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Podle Lisabonské smlouvy musí Parlament „udělit souhlas“ s jakoukoliv novou dohodou, jako tomu bylo v případě předchozí dohody o partnerství a spolupráci. Souhlas Parlamentu vyžadují i konkrétnější dohody (například o zjednodušení vízového režimu). Parlament přímo nedefinuje strategické potřeby nebo akční programy, nýbrž schvaluje společně s Radou cíle a priority finanční pomoci EU, včetně evropského nástroje sousedství, jehož prostřednictvím je financována regionální spolupráce EU s Ruskem. Parlament má navíc právo kontrolovat dokumenty, jimiž se řídí uplatňování tohoto nástroje, předtím, než jsou přijaty (tento postup je znám jako „demokratická kontrola“).

Parlament přijal řadu usnesení o Ukrajině, která odsuzují nezákonnou anexi Krymu Ruskem a úlohu Ruska při destabilizaci východní Ukrajiny. V červnu 2015 přijal Parlament usnesení o stavu vztahů mezi EU a Ruskem, v němž podpořil sankce EU a zdůraznil potřebu poskytnout ze strany EU výraznější finanční pomoc ruské občanské společnosti a navzdory obtížným vztahům podporovat mezilidské kontakty. V pozdějších usneseních přivítal úsilí, které nastínila Komise, o vytvoření energetické unie, jež by měla snížit závislost na dovozu energie z Ruska, a opatření EU v boji proti agresivní propagandě pocházející z Ruska či jiných třetích zemí. Parlament nicméně vyzval ke spolupráci s Ruskem v otázkách boje proti terorismu a blízkovýchodního mírového procesu, avšak vyjádřil kritický postoj k intervenci Ruska v Sýrii.

Před rokem 2014 byl Parlament zastáncem nové komplexní dohody s Ruskem založené na společných hodnotách a zájmech. V několika zprávách z vlastního podnětu však vyjádřil velké obavy ohledně dodržování lidských práv, právního státu a stavu demokracie v Rusku. Nejlepšími příklady jsou zákony zaměřené proti „propagandě“ LGBTQ a zásahy proti nezávislým nevládním organizacím či organizacím, které získávají finanční prostředky ze zdrojů nacházejících se mimo Rusko. V dubnu 2017 přijal Parlament usnesení odsuzující zatčení Alexeje Navalného. V roce 2016 Parlament důrazně odsoudil bezprecedentní míru porušování lidských práv obyvatel Krymu, zvláště Tatarů. V březnu 2017 Parlament po Rusku požadoval, aby vrátilo svobodu více než 30 ukrajinským občanům, kteří byli buď přímo vězněni, nebo jejichž svoboda byla omezována.

V letech 1997 až 2014 se vztahy s ruskými zákonodárci rozvíjely většinou v rámci výboru pro parlamentní spolupráci, meziparlamentního fóra zřízeného na základě dohody o partnerství a spolupráci mezi EU a Ruskem z roku 1994. Od roku 1997 do začátku roku 2014 fungoval Výbor pro parlamentní spolupráci EU-Rusko jako stálá platforma pro rozvíjení spolupráce a dialogu mezi delegacemi Parlamentu a ruského Federálního shromáždění. Od března 2014 však Parlament své meziparlamentní vztahy s ruským Federálním shromážděním přerušil v souladu s diplomatickými omezujícími opatřeními přijatými v reakci na ukrajinskou krizi. Delegace Parlamentu ve Výboru pro parlamentní spolupráci mezi EU a Ruskem se nicméně nadále schází, aby samostatně diskutovala o otázkách týkajících se vztahů EU-Rusko. Udržuje také kontakty se zástupci ruské občanské společnosti, nevládních organizací a sdělovacích prostředků, které umožňují vzájemné diskuse a výměny informací.

Od roku 1999 nebyli zástupci Parlamentu pozváni do Ruska jako pozorovatelé k volbám a ani se v Rusku neúčastní žádných jiných aktivit spojených s volbami.

Mario Damen
05/2019

